

Sự chuyển động trong xã hội Chăm vào tháng 7 năm 2008

BBT Harak Champaka

Tháng 7 năm 2008 đánh dấu một chuyển động lớn trong xã hội người Chăm, kéo theo ba biến cố đã xảy ra cùng một lúc nhưng phát sinh từ một nguyên nhân chung.

1. Trước sự đe dọa của lò điện hạt nhân

Hơn 10 năm qua, Việt Nam thường báo cáo về thành tựu phát triển năng lượng điện lực và quảng cáo hàng ngày về công trình xuất khẩu điện của Việt Nam sang Trung Quốc, Lào và Campuchia, trong khi đó dân tộc Chăm sinh sống ở hai tỉnh Ninh Thuận và Bình Thuận lúc nào cũng than van về việc chính quyền địa phương cúp điện hàng ngày trong khu vực của họ vì thiếu năng lượng điện. Bên cạnh đó, dân chúng còn chứng kiến nhiều hiện tượng khôi hài khác mà họ thường bàn đến rằng đất nước Việt Nam chưa có đủ chuyên viên kỹ thuật để chế tạo một chiếc xe đạp, nhưng lại mơ đến công trình xây dựng lò điện hạt nhân, một công nghệ hiện đại nhất trong thế kỷ thứ 21 này và cũng là một kỹ thuật tân tiến nguy hiểm nhất có thể tiêu diệt cả hàng triệu người cùng một lúc vì chất phóng xạ. Có chăng công trình xây cất lò hạt nhân chỉ là bích chương mang màu sắc chính trị hơn. Vì rằng, yếu tố quan trọng trong chủ thuyết xây dựng một quốc gia Việt Nam hùng mạnh không phải là tánh mạng nhân dân Việt Nam trước sự đe dọa của lò điện hạt nhân mà là sử dụng lò hạt nhân này như một phương tiện để củng cố uy quyền cho một quốc gia độc quyền nhằm chứng minh rằng Việt Nam là một quốc gia đầu tiên trong khu vực Đông Nam Á có đủ điều kiện xây dựng cả lò điện hạt nhân.

Để thực hiện cho bằng được ngành công nghệ hiện đại này, chính phủ Việt Nam ký một hiệp ước hợp tác với Cộng Hòa Pháp vào tháng 4 năm 2004 về chương trình phát triển hạt nhân dân sự để phục vụ cho năng lượng điện lực. Nhân dịp viếng thăm Paris vào tháng 10 năm 2007, Thủ Tướng Nguyễn Tấn Dũng và Tổng Thống Pháp cũng đưa ra một thông cáo chung về sự giúp đỡ của Cộng Hòa Pháp vào công trình phát triển ngành điện lực hạt nhân tại Việt Nam. Vài tháng sau, tức là ngày 15 tháng 5 năm 2008, Thứ Trưởng Công Nghệ và Thương Mại Việt Nam là Đỗ Hữu Hào và Bộ Trưởng Công Nghệ Nhật Bản là ông Masashi Nakano đã ký thêm một hiệp ước khác dành cho Nhật Bản quyền góp phần vào chương trình xây dựng lò điện hạt nhân tại Việt Nam. Trong hiệp ước Pháp-Việt, Cộng Hòa Pháp chịu trách nhiệm đào tạo chuyên gia khoa học Việt Nam để quản lý lò hạt nhân, soạn thảo những qui ước pháp lý bảo toàn an ninh lò nguyên tử và đưa ra những qui tắc trưng cầu dân ý nhân dân địa phương nơi xây cất lò hạt nhân này.

Theo dự án, Việt Nam chọn khu vực Sơn Hải thuộc tỉnh Ninh Thuận làm thí điểm của trung tâm phát triển hai lò điện hạt nhân. Lò số 1 sẽ khởi hành xây cất vào năm 2017-2020. Chính vì thế, Cộng Hòa Pháp phải hợp lực với chính phủ Việt Nam chuẩn bị đào tạo kể từ hôm nay một lực lượng chuyên viên kiến trúc có tầm vóc để thực hiện công trình xây dựng nhà máy hạt nhân và chuyên gia khoa học có khoa bảng để quản lý lò hạt nhân này. Để khởi đầu cho chương trình, Pháp và Việt Nam có tổ chức tại Phan Rang, tỉnh Ninh Thuận vào ngày 20 tháng 5 năm 2008 một ngày hội thảo và triển lãm để giải thích thế nào là vai trò của quần chúng địa phương đối với dự án xây cất lò điện hạt nhân tại khu vực Sơn Hải, tỉnh Ninh Thuận. Cuộc hội thảo này có sự hiện diện của ông Hervé Bolot, Đại Sứ Toàn Quyền Pháp tại Việt Nam và nhất là ông Michel Laurent, chủ tịch Hội Đồng Dân Sự về Nguyên Tử Lực tại địa phương Flamanville của nước Pháp nơi hình thành một lò điện hạt nhân hiện đại nhất thế giới.

Nhân dịp hội thảo này, ông Michel Laurent giải thích cho chính quyền và dân chúng tỉnh Ninh Thuận biết rõ thế nào là vai trò của Hội Đồng Dân Sự do ông ta điều hành trong công tác đảm bảo quyền pháp lý của nhân dân địa phương đối với sự đe dọa của một lò điện hạt nhân trên lãnh thổ của họ và thế nào là trách nhiệm của chính phủ Pháp để bảo toàn tánh mạng của nhân dân sinh sống trên địa bàn này, một khi nhà máy hạt nhân bị hư hỏng. Ông Michel Laurent đưa ra kết luận rằng xây dựng lò điện hạt nhân là công trình lợi ích cho ngành điện lực của một quốc gia, nhưng chính phủ của quốc gia này không có quyền quyết định xây cất một lò hạt nhân mà không có sự đồng thuận của nhân dân địa phương qua cuộc trưng cầu dân ý.

Cộng Hòa Pháp là một quốc gia pháp trị dựa trên thể chế «dân làm chủ» theo đúng nghĩa của một quốc gia tự do. Tiếc rằng thể chế dân chủ của Pháp liên quan đến công trình xây dựng lò hạt nhân có thể áp dụng tại một quốc gia Việt Nam độc đảng được không? Bằng chứng cụ thể đã cho thấy Sơn Hải nằm trong biên giới của tỉnh Ninh Thuận là khu vực được chọn làm trung tâm lò điện hạt nhân, nơi tập trung đông đảo nhất dân tộc Chăm bản địa, nhưng người Chăm không được mời tham gia ngày hội thảo. Điều này đã chứng tỏ rằng, chính quyền Việt Nam không cần dân tộc Chăm đưa ra ý kiến hay quan điểm gì về dự án xây dựng lò hạt nhân trong khu vực của họ.

Vì không tiếp thu đầy đủ thông tin về ngành công nghệ quá hiện đại này, chương trình xây dựng lò hạt nhân tại Sơn Hải đã đưa cộng đồng người Chăm hôm nay đang sống trong lo âu và sợ hãi, vì tánh mạng của họ không được bảo toàn trước sự tàn phá của chất phóng xạ hạt nhân để rồi từ đó họ đặt bao nghi vấn về sự sống còn của họ trong thế kỷ thứ 21 này, một khi lò hạt nhân bị hư hỏng vì lý do kỹ thuật. Sự tàn phá kinh hoàng do lò hạt nhân Tchemobyl gây ra vào ngày 26 tháng 4 năm 1986 tại Ukraine là một minh chứng cụ thể mà dân tộc Chăm không thể quên được.

Sự chuyển động trong xã hội Chăm

Sự tàn phá của chất phóng xạ này đã đưa dân tộc Chăm đặt ra bao câu hỏi về định mệnh hẩm hiu của họ trong tương lai: Đây là lò hạt nhân có ích lợi cho sự phát triển năng lượng điện lực của một quốc gia hay lò diệt chủng mà quốc gia đó muốn xây dựng để tiêu diệt thêm dân tộc bản địa người Chăm, một cộng đồng sắc tộc chỉ còn vồn vẹn vào khoảng 100.000 người sau bao cuộc chiến tang thương kéo dài trong 8 thế kỷ Nam Tiến của dân tộc Việt, tức là tiến về phía nam để tiêu diệt dân tộc Champa có hệ thống để rồi hôm nay người ta không còn thấy một bóng dáng người Chăm nào còn hiện hữu ở miền duyên hải chạy dài từ tỉnh Quảng Bình đến biên giới Cam Ranh.

Dự án thành lập trung tâm hạt nhân tại khu vực Sơn Hải là yếu tố khởi đầu của sự khủng hoảng tâm thần trong xã hội Chăm hôm nay. Nhưng sự khủng hoảng này chỉ bắt nguồn từ một nguyên nhân chính yếu đó là chủ thuyết «Đảng lãnh đạo, Nhà Nước quản lý, dân làm chủ» không phải là qui ước pháp lý dành cho dân tộc Chăm, một tập thể dân bản địa không bao giờ được «quyền làm chủ» mà chỉ được «quyền im lặng» chấp nhận mọi chính sách và chỉ thị của nhà nước đã đưa ra, dù đó là chỉ thị xây dựng cả một lò điện hạt nhân di nữa.

2. Vùng dậy bảo vệ quyền sở hữu đất đai

Khởi đầu cho cuộc đấu tranh đòi quyền sở hữu đất đai của dân tộc Chăm là sự vùng dậy của 73 hộ người Chăm thôn Văn Lâm tỉnh Ninh Thuận, chủ yếu là đàn bà và phụ nữ, hô hào khẩu hiệu yêu cầu chính quyền Việt Nam phải trả lại đất đai của họ bị chính quyền địa phương chiếm đoạt gần 10 năm qua, sau đó xung phong xuống đường ngăn chặn và đập phá hai chiếc xe con của phái đoàn Thủ Tướng Nguyễn Tấn Dũng nhân dịp ông ta đến viếng thăm tỉnh Ninh Thuận vào ngày 23 tháng 7 năm 2008 để quan sát khu vực Sơn Hải, xã Phước Dinh, huyện Ninh Phước, nơi được

chọn lựa làm trung tâm lò diên hạt nhân. Đây là hành động cực kỳ can đảm của giới phụ nữ Chăm nhằm đương đầu với một chế độ độc đảng, sẵn sàng vào lao tù, nếu cần, để bảo vệ quyền lợi của họ.

Để trả lời cho cuộc xuống đường này, lực lượng an ninh vũ trang của chính quyền địa phương dùng cả dùi cui điện để phá tan cuộc biểu tình, nhưng đàn bà và phụ nữ Chăm nhất quyết không lùi bước, quyết tâm cầm lều ăn ngủ ngoài đường để giam giữ lại hai chiếc xe của Nhà Nước. Vì không lối thoát, chính quyền địa phương đưa ra thông báo là sẽ tìm biện pháp để giải quyết nguyện vọng của dân tộc Chăm. Ngày 25-7-2008, đàn bà và phụ nữ Chăm thôn Văn Lâm quyết định chấm dứt cuộc biểu tình và trao trả lại hai chiếc xe con cho chính quyền.

Cuộc xuống đường của phụ nữ Chăm vào ngày 23-7-2008 là một cố sự đáng ghi nhớ trong trang sử hiện đại. Đây là tiếng chuông báo hiệu cho những cuộc vùng dậy khác có thể xảy ra nếu Nhà Nước Việt Nam không từ bỏ mọi chính sách đồng hóa và tước đoạt quyền sở hữu đất đai của dân tộc bản địa người Chăm. Đây không phải là thái độ phản động chống phá nhà nước Việt Nam mà là cuộc đấu tranh bất bạo động để đòi quyền được sống và quyền sở hữu đất đai. Biến cố này cũng phát xuất từ một nguyên nhân chính đáng đó là chính quyền Việt Nam lúc nào cũng hô hào khẩu hiệu “dân làm chủ” nhưng người Chăm chưa bao giờ «làm chủ» một lần nào kể từ ngày giải phóng miền nam vào năm 1975, ngay cả quyền «làm chủ» trên đất đai do chính bàn tay, mồ hôi và nước mắt của họ tạo ra.

Dân tộc Chăm, cũng như tất cả các sắc tộc khác ở miền trung Việt Nam là một tập thể rất thật thà, chất phác nhưng rất nhạy cảm không chấp nhận bất cứ ai lường gạt họ. Nhà Nước phô trương khẩu hiệu «dân làm chủ», trong khi đó Nhà Nước lại chiếm đoạt đất đai của người làm chủ, không cần ý kiến của ông chủ này. Đối với người Kinh, đây là hiện tượng thông thường. Nhưng với dân tộc Chăm, hành

động này là điều cấm kỵ trong truyền thống của dân tộc Chăm. Biến cố đã xảy ra ở Tây Nguyên vào năm 2001 và 2004 và cuộc xuống đường của đàn bà phụ nữ Chăm thôn Văn Lâm vào tháng 7 năm 2008 đều phát xuất cùng một nguyên nhân, đó là khẩu hiệu “dân làm chủ” chỉ là bích chương quảng cáo không liên hệ gì đến dân tộc bản địa.

3. Đấu tranh bảo tồn di sản ngôn ngữ chữ viết

Tiếp theo cuộc biểu tình của phụ nữ Chăm ở thôn Văn Lâm vào ngày 23-7-2008, Ban Biên Soạn Sách Chữ Chăm (BBSSCC) tổ chức kỷ niệm 30 năm vào ngày 25-7-2008 tại thành phố Phan Rang. Đây là biểu tượng cho sự chuyển động lần thứ ba trong xã hội Chăm đã xảy ra cũng vào tháng 7 năm 2008. Nhân dịp này, giới trí thức và khoa học Chăm đứng ra bày tỏ sự phẫn nộ của họ qua diễn đàn của Harak Champaka số 28, yêu cầu ông Nguyễn Văn Tỷ và Lộ Minh Trại, hai nhà lãnh đạo của BBSSCC phải chấm dứt truyền bá chữ Chăm có *paoh gak* lai căng do cơ quan này chế biến và phải chỉnh lý 4 sai lầm trong sách giáo trình để thống nhất lại *Akhar Thrah* Chăm mà dân tộc Chăm xem đó như là di sản thiêng liêng của họ.

Bất chấp lời kêu gọi này, Nguyễn Văn Tỷ và Lộ Minh Trại vẫn tiếp tục bào chữa cho chữ viết Chăm có *paoh gak* lai căng của BBSSCC để đưa di sản ngôn ngữ chữ viết Chăm đi vào con đường tăm tối, bất chấp công lao vua chúa và bậc tiền nhân Champa có công sáng lập chữ viết Chăm, chà đạp lên cả tầng lớp tu sĩ, bô lão, trí thức và những nhà nghiên cứu Chăm trong và ngoài nước đang sử dụng *Akhar Thrah* Chăm truyền thống, vì những lý do sau đây:

1). Nhân ngày kỷ niệm 30 năm, ông Lộ Minh Trại và Nguyễn Văn Tỷ không đưa ra một đề nghị nào với Nhà Nước Việt Nam chỉnh lý lại 4 sai lầm trong sách giáo trình của BBSSCC, nhằm thống nhất *Akhar Thrah* Chăm được xem như là di sản thiêng liêng của dân tộc Chăm.

2). Lộ Minh Trại và Nguyễn Văn Tỹ tiếp tục che mắt Đảng và Nhà Nước bằng cách tung ra lý thuyết cho rằng dân tộc Chăm hôm nay có hai chữ viết: “**Chữ Chăm xưa**” tức là chữ Chăm truyền thống cổ điển, khó học quá nên xóa bỏ đi và “**Chữ Chăm nay**” tức là chữ Chăm lai căng của BBSSCC, cần phải duy trì và phổ biến. Đây là quan điểm hoàn toàn phi khoa học. Vì rằng không có “chữ Chăm xưa” và cũng không có “chữ Chăm nay” như BBSSCC đưa ra, mà chỉ có một chữ Chăm duy nhất, đó là **Akhar Thrah Chăm** truyền thống mà các bậc tu sĩ, bô lão, trí thức và các nhà nghiên cứu Chăm đang sử dụng.

3). Không có thì giờ để thốt ra một lời cảm ơn vua chúa và tiền nhân Champa từ thời vua Po Romé (1627-1651) đã có công xây dựng **Akhar Thrah Chăm**, BBSSCC lại có thì giờ kêu gọi quân chúng Chăm làm một phút mật niệm nhằm than khóc kể lể công lao của một số nhân vật đã chế tạo chữ Chăm có *paoh gak* lai căng, góp phần vào công tác biến con em Chăm thành thế hệ mù chữ Chăm truyền thống. Đây là thái độ bạc nghĩa với công lao vua chúa và tiền nhân Champa mà dân tộc Chăm hôm nay không thể tha thứ được.

4). Ô bố ông Phú Trạm một người trí thức Chăm không lương thiện với di sản văn hóa dân tộc bằng cách mời ông ta lên diễn đàn tham luận, không phải để bàn về chữ viết Chăm mà là quảng cáo cho những tác phẩm tạp nhạp của tác giả này. Nếu có thì giờ dành cho Phú Trạm và Nguyễn Văn Tỹ nói quanh co trên diễn đàn, tại sao BBSSCC lại không có thì giờ phát biểu dành cho Ts. Phú Văn Hãn, Pts. Đàng Năng Hòa hay cho những trí thức Chăm khác thông thạo tiếng Chăm có mặt trong hội trường. BBSSCC cũng không mời Gs. Thành Phần đến tham dự hội thảo trong khi đó Thành Phần có mặt tại Phan Rang. Có chăng BBSSCC muốn gạt bỏ những trí thức Chăm không đồng tình với chữ Chăm có *paoh gak* lai căng do cơ quan này chế biến.

5). Tiếp tục xem thường quần chúng Chăm trong hội trường là tập đoàn không biết tiếng Chăm trong khi đó Nguyễn Văn Tỷ lên diễn đàn tham luận viết chữ Chăm sai cả lỗi chính tả, đưa ra bao qui luật cấu trúc chữ viết Chăm, nào là tính chất thống nhất, tính chất hợp lý, v.v (xem bài tham luận mang tựa đề “Tiếng Chăm xưa và nay”) mà không ai hiểu nổi ông ta muốn nói gì. Một nhà lãnh đạo BBSSCC, viết chữ Chăm không rành mạch, không thể nào nhận trách nhiệm của Đảng và Nhà Nước để soạn thảo sách giáo trình chữ Chăm được, được phép lên diễn đàn để bàn về qui luật chỉnh lý chữ viết Chăm.

Mọi người Chăm đều công nhận ngày 25-7-2008 phải là ngày kỷ niệm 30 năm của BBSSCC. Nhưng sau 30 năm hoạt động, BBSSCC đã làm gì được cho dân tộc này? Có chăng đây chỉ là ngày:

- 1). Kỷ niệm 30 năm đào tạo con em người Chăm thành thế hệ mù chữ Chăm mà cha mẹ họ đang sử dụng.
- 2). Kỷ niệm 30 năm khủng hoảng chữ viết Chăm do một số trí Chăm không lương thiện chủ trương.
- 3). Kỷ niệm 30 năm lừa đảo Nhà Nước Việt Nam bằng cách lý luận rằng chữ Chăm truyền thống khó học quá, thành vậy phải chế thêm *poah gak* cho dễ học.
- 4). Kỷ niệm 30 năm của một tập thể bội ơn vua chúa và tiền nhân Champa từ thời vua Po Romé (1627-1651) đã có công xây dựng chữ viết Chăm truyền thống.
- 5). Kỷ niệm 30 năm những thành tựu của một nhóm người có công lao tàn phá di sản ngôn ngữ chữ viết Chăm để rồi hôm nay dân tộc Chăm chỉ có một tiếng nói nhưng có hai

Sự chuyển động trong xã hội Chăm

chữ viết, đó là “chữ Chăm truyền thống” và “chữ Chăm lai căng” của BBSSCC.

Sau 30 năm lưỡng gạc Đảng và Nhà Nước để che dấu cho sự chọn lựa sai lầm mục tiêu truyền bá chữ Chăm, dân tộc Chăm hôm nay chỉ yêu cầu ông Nguyễn Văn Tỷ và Lộ Minh Trại thực hiện 3 điều duy nhất, đó là:

- Phải thống nhất lại *Akhar Thrah* Chăm,
- Phải làm một người trí thức Chăm lương thiện hơn và có trách nhiệm hơn đối với *Akhar Thrah* Chăm truyền thống,
- Phải chấm dứt truyền bá *Akhar Thrah* Chăm có *paoh gak* lai căng do BBSSCC chế biến vào các trường lớp dành cho con em người Chăm,

Nếu không hai ông Nguyễn Văn Tỷ và Lộ Minh Trại phải chịu trách nhiệm hoàn toàn trước lịch sử Champa về hành động đưa *Akhar Thrah* Chăm vào con đường thoái hóa.

Sự khủng hoảng chữ viết Chăm gần 30 năm qua cũng phát xuất từ một chủ thuyết sai lầm về qui luật “dân làm chủ”. Nếu thật sự dân tộc Chăm có quyền làm chủ thì Nhà Nước Việt Nam phải tôn trọng nguyện vọng nhân dân Chăm bằng cách ra lệnh cho BBSSCC phải sửa đổi 4 sai lầm trong sách giáo trình nhằm thống nhất lại *Akhar Thrah* Chăm truyền thống mà dân tộc xem đó như là di sản thiêng liêng của họ. Nếu không, Nhà Nước Việt Nam, vì vô tình, đã đầu tư cả tỷ đồng cho BBSSCC trong suốt 30 năm qua không phải để bảo tồn di sản truyền thống của dân tộc Chăm mà là tàn phá di sản chữ viết của dân tộc này. Chính đó mới là trọng tâm vấn đề mà Đảng và Nhà Nước Việt Nam cũng nên suy xét lại hầu thỏa mãn nguyện vọng của dân tộc Chăm.

Sự chuyển động trong xã hội Chăm